

Pospíšil, Ivo

V labyrintu literárněvědné metodologie, teorie, komparatistiky a slavistiky

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2003, vol. 52, iss. X6, pp. 194-195

ISBN 80-210-3086-0

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103342>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

do nes. Diskusní je úsek XIV. Literární typy (s. 106–108). Je např. otázka, zda Čechův Brouček, Herrmannův Kondelík a Haškův Švejk jsou „typy“. A problematické jsou i závěry v úseku XV. Působení literatury na život (s. 109–111). Stejně problematický je úsek XVIII. Literatura a národní povaha (s. 115–117).

Nejen nesporné teze v práci Krejčího jsou obohacením naší dnešní literární vědy – také jeho domněnky, nedopracovaná tvrzení a někdy i zřejmé omyly mohou sloužit jako impulsy. Editorům I. Pospíšilovi a M. Zelenkovi patří upřímný dík za to, že vzkřísili k novému životu zajímavou, téměř zapadlou publikaci – a že ji doprovodili velmi zajímavým úvodem.

Antonín Měšťan

V LABYRINTU LITERÁRNĚVĚDNÉ METODOLOGIE, TEORIE, KOMPARATISTIKY A SLAVISTIKY

Halina Janaszek-Ivaničková: *Nowa twarz postmodernizmu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002.

Nadzieje i zagrożenia. Slawistyka i komparatystyka u progu nowego tysiąclecia. Studia ofiarowane Profesor Halinie Janaszek-Ivaničkowej. Pod redakcją Józefa Zarka. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002.

Dialog. Komparatystyka. Literatura. Profesorowi Eugeniuszowi Czaplewiczowi w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej. Pod redakcją naukową Edwarda Kasperskiego i Danuty Ulickiej. Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2002.

V Polsku v roce 2002 vyšlo několik vynikajících literárněteoretických a metodologických sborníků, nemluvě o studiích časopiseckých, například v revue *Teksty drugie* Ryszarda Nycze nebo v tradičních slavistických sbornících *Slavia Orientalis*, *Slavia Occidentalis* a jinde. Mezi nimi klíčové místo zaujímají tyto tři svazky vydané u příležitosti jubileí: jsou to dva „festschriftы“ a jedna syntéza.

Především je tu životní jubileum polské slavistiky a komparatistiky mezinárodního renomé, která výrazně zasáhla do dění v bývalém Československu a na níž se jako na bohemistce české a zejména slovenské prostředí výrazně podepsalo (Ďurišinova komparatistika především). V 90. letech 20. století chytla takřka druhý dech s orientací na nové jevy v literaturách bývalých socialistických zemí, zejména střední a východní Evropy: nebylo snad jediné podstatné konferenci, na níž by nebyla s referátem, nebo kterou by sama neorganizovala. Katovické působiště jí umožnilo proniknout do hornoslezských souvislostí a podržet si do značné míry autonomii souběžně se získáváním nových talentovaných posil pro obor. Takže *Nová tvář postmodernismu* je zejména pro Západ původní prací a do značné míry novým pohledem na jevy, které si v západní Evropě a zejména v USA zvykli se samozřejmostí jim vlastní přisvojovat. Ostatně autorčin přítel a kolega Douwe Fokkema ne tak dávno prosazoval starou sociologickou vizi, že postmoderna potřebuje k svému rozvoji především společností blahobytu, americký welfare state, na který ani evropský sociální stát nestačí.

V řadě studií a v tomto komplexním pohledu autorka ukázala, že postmodernismus je vlastní právě slovanským středoevropským a východoevropským literaturám, a soustředila se zvláště na svou doménu – západoslovanské literatury, v nichž kromě polské významné místo zaujímá česká a tzv. česká postmoderna. V obecných kapitolách je zřejmé její tnutí k aplikaci staré Ďurišinovské meziliterárnosti, jinak si autorka všimá i filozofujících rovin postmoderního diskursu, dekonstrukce národní historiosofie u západních Slovanů, úpadku „velkých narácí“ a ambivalentnosti soudobé komparatistiky. Jestliže opavský bohemista Libor Pavera v další zde recenzované knize napsal, že se Čechům do postmodernismu příliš nechce, H. Janaszek-Ivaničková jej zase – podle mého soudu – až příliš adoruje a vidí jej i tam, kde by být viděn ani nemusel. Osobně bych byl konzervativnější a méně nadšený zejména při analýze některých českých, dnes již erbovních auto-

rů; jinak řečeno: spatřoval bych v nich více starých diskursů, více tradice, méně postmoderních zvrátů. Ale jinak je jubilantčino dílo vsutku velkou syntézou, která tak trochu paradoxně, tedy proti vůli autora dokládá, že doba velkých narácí – ani v literární vědě – ještě neminula.

Emil Tokarz napsal úvodní studii k jubileu Haliny Janaszek–Ivaničkové v jejím „festschriftu“: najdeme v něm analýzu i bibliografii, je to svazek vsutku imponantní manifestující, jak si Poláci vážili svých velkých lidí – na rozdíl od našich úředních autorit (takový sborník by u nás asi neměl ani nositel Nobelovy ceny, neboť by na něj nebyly peníze – ledaže by si jej zaplatil sám). Sborník přesně reflektuje jubilantčiny odborné zájmy: najdeme v něm metodologické kontemplace, mj. Douwe Fokkema, Tibora Žilky, Hany Voisine-Jechové, Libora Pavery, Zorana Konstantinoviče, Miloše Zelenky, Krystyny Kardyni-Pelikánové, Juliana Kornhausera aj. V kapitole *Nové rozumění textu a problémy překladu* se objeví např. jméno Jozefa Hviščice, Marty Pančkové aj., v genologické partii najdeme studie Antonína Měšťana, Františka Všetického, Józefa Zarka, Viery Žemberové, v oddíle *Gesto – znak – jazyk* se mimo jiné prezentují Roberto Donato, Zbigniew Russek nebo Emil Tokarz. Témata jsou to široká a často divergentní, ale problémy, které jsou traktovány, jsou zásadní, zejména v prvním oddíle. Chtělo by se napsat, že obě knihy jsou více než důstojným vyvrcholením jednoho badatelského díla, kdyby jubilantka neoplývala energií a novými úvahami a projekty. Mnoha ljeta!

Podobně iniciativní je další jubilant, jemuž jeho kolegové věnovali reprezentativní svazek. Eugeniusz Czaplejewicz je dnes již klasikem polonistiky a literární teorie, pamětníci si připomenou jeho spis *Poetyka pragmatyczna* ze 70. let. První část jeho „festschriftu“ se zaměřuje na jeho oblíbený dialog, kam přispěli mj. Lubomír Plesník, Naum Lejderman, Danuta Ulicka, Edward Kasperski aj., druhá se jmenuje příznačně *Komparatistika* a objevují se tu studie autora těchto řádků a Miloše Zelenky, Jeleny Cybenko nebo Eleonory Solovej, o kresech a emigraci pojednává třetí oddíl se studii Kazimierze Bartoszyńského nebo Mariana Stepieně a umění prózy obsažené v posledním čtvrtém oddíle reprezentují např. Manfred Schmeling nebo Zofia Mitosek; je tu však ještě suplementum v podobě pozdravů a bibliografie. Jubilantova energie je zárukou, že se z jeho dílny dočkáme dalších brilantních studií, snad i syntézy o Michailu Bachtinovi.

Na těchto reprezentativních, snad až příliš monumentálních sbornících oceňuji zejména propojování různých, zdánlivě odlehlých oblastí: literárněvědná slavistika se v jejich pracích ocitá v epicentru dění; v Polsku to již dávno dokázali, u nás se o to zatím s jistými úspěchy snažíme.

Ivo Pospíšil

POLSKÉ POHLEDY NA RUSKOU A LUŽICKOSRBSKOU LITERATURU

Izabela Kowalska-Paszt: *Proza niefikcjonalna trzeciej fali emigracji rosyjskiej. Model typologiczny.* Rozprawy i studia Uniwersytetu Szczecińskiego t. 388, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2001, 212 s.

W kręgu Krabata. Szkice o Juriju Brězanie, literaturze, kulturze i językach lużyckich (red. Józef Zarek). Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego nr 2037, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002, 138 s.

Monografie štětínské badatelky **Izabely Kowalské-Paszt**, která je její habilitační prací, přináší tematiku, která není zase tak frekventovaná, i když zejména od počátku 90. let 20. století jí věnují rusisté (domácí i zahraniční) dostatek zájmu. V případě práce štětínské autorky jde o nekonvenční pohled na třetí vlnu ruské emigrace, která je ohraničena lety 1967–1990, jejíž tvůrci výrazně obohatali proud emigrační ruské literatury a dali mnohé impulsy oběma domácím oběhům (literatuře oficiální, ale zejména nonkonformní literatuře samizdatové startující počátkem šedesátých let). Kowalska-Paszt se zaměřila na *non-fiction* prózu, snaží se naznačit její typologizaci z hlediska formy a výsledky své systemizace dokumentuje obsahově-formálními rozborů konkrétních děl.